

velare Villalobos tom. 2. tract. 14. dist. 7. n. 2. Aret. cit. pag. 108. Miranda de ordine iudicario tom. 1. q. 6. art. 6. concil. 3. Ameno in præl. crim. pag. 440. n. 10. & pag. 445. n. 21. Bord. cit. Raynaldus part. 1. cap. 3. quest. 7. de monis. & alii apud Tancr. infra n. 81. Ratio est 1. quia ipsa evidentiæ facti habetur pro accusatore, ex cap. Evidentiæ extra de accusat. Evidentiæ patrati criminis non indiget clamore accusatoris: Nam ipsa evidentiæ delicti clamat apud Judicem contra delinquentem occultum; juxta illud Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. 2. quia talis inquisitio generalis juridica de occulto authore notorii criminis, cedit in bonum communis, atque illud intendit; nam si non posset judex generali inquisitione de illo inquirere, quamplura gravia delicta impunita remanerent, quod redundat in damnum publicum, & in scandalum aliorum, qui scientes Judicem nullo modo posse contra ipsos procedere siue infamia, aut indicis, animosiores reddentur ad gravia criminis occultum patranda, v. n. 67. ac proinde potest de auctore generaliter inquirere Judex, ut communis sibi commissa non perturbetur, & securius vivat: v. n. 74.

77 Quod dico verum, nedum quando delinquens est occultus, sed potest probari, pura quatenus adiunt alii testes: v. n. 72. verum etiam quando est occultissimus, quatenus non adiunt alia indicia; nec est alius, qui eum furantem, aut occidentem vidit, nisi unus, ex n. 66. ad 71. contra Aret. in præl. crim. p. 103. oppositum tenetem de delinquentे occultissimo, quem unus solus vidit.

78 Facta autem inquisitione generali iuridica, & vi ejus revelante delinquentे eo solo, qui vidit; aut per diligentiam Judicis expiscatis indicis aliquibus contra ipsum authorem; tunc potest, & tenetur Judex per inquisitionem specialem procedere contra illum, & tunc erunt duæ inquisitiones, generalis una, & specialis altera contra personam, Aret. cit. pag. 110. tum quia denunciatio jurata æquivalit infamiae, Ameno pagin. 395. adèque ea habita, potest Judex ex officio procedere etiam per inquisitionem specialem.

79 Neque obstant relati Canones, quia expressè loquuntur de inquisitione speciali, quoniam signant specialem personam, minime de generali inquisitione: ad specialem autem inquisitionem omnino requiritur, quod præcitant indicia, aut infamia contra authorem delicti; minime ad generalem; ad quam sufficit ipsa notorietas delicti.

Secunda difficultas.

82 **A**n idem possit esse simul denunciator, & testis? Negant Cajet. Valent. Arag. & Peyr. apud Bord. part. 3. ref. 101. n. 52. quia idem non potest esse accusator, & testis in eadem causa: hinc accusator est testis inhabilis, ex cap. Forus, de ver. signific. Tum quia in eadem causa, idem non potest habere duplex officium, Gloss. fin. cap. Insuper 6. de testib. quia unum officium vix dignè valet aliquis adimplere, c. 1. de consuet. in 6.

Resp. posse Rod. tom. 2. q. 13. art. 6. Bord. cit. num. 53. & apud ipsum Spatharius. Less. Nav. Trimarchus. Probatur 1. ex cap. In omni negotio 4. de testibus. Principalis persona, di-

cens

80 Per specialem inquisitionem Judex procedere dicitur, quando inquirit de speciali persona, & obligat alios ad revelandum illum; tunc verò dicitur procedere per generalem inquisitionem, quando in monitorio præcipit, ut qui scit auctorem delicti, illum revelet; aut quando vocat specialiter omnes, aut plures de vicinia, Monasterio, &c. ut revelent auctorem delicti; tunc enim, licet specialiter revelaturos nominet, generaliter auctorem delicti inquirit.

81 Meam sententiam tenet Tancr. tom. 5. tract. 5. quest. 19. n. 1. & 5. eamque probabilem fatetur Diana part. 2. tract. 15. ref. 63. quoad jus judicis ad inquirendum delinquentem occultum notorii criminis. Nihilominus ea non obstante, docent alii, quod non teneatur quis revelare delinquentem occultum notorii criminis; nec inde incurrat censuram in monitorio latam, nec testis in tali casu teneatur respondere Judici; quia probabilis, & tutus est opinio Cajet. & Sotii, quod non possit Judex, & Superior legitime præcipere, ut reveletur occultus delinquens, ita ut detur bellum utrinque justum, quatenus Judex in hoc casu habet jus interrogandi, & reus, aut testis non respondendi, ac sciens non revelandi, ita etiam sentiunt Lessius, Filiucius, Turrianus, & Bon. apud Tancr. cit. A mea autem sententia affirmativa discedere non valleo, quia (ut rite advertit Bord. part. 3. ref. 101. n. 4.) opinio negativa opposita est fundata in testibus haud bene intellectis, ut ostendit num. 79. quoniam loquuntur de inquisitione speciali, ut fatetur Diana cit. Tum quia frustanea esset facultas in Superiori procedendi per inquisitionem specialem, aut generali, si Superiori generaliter inquirente auctorem occultum delicti notorii, subditus obire non teneretur.

eens veritatem de re sibi nota, rectissime habenda est pro teste, cui adhibito uno efficiuntur duo testes: Et ibi id probat Paschalis Papa ex Evang. Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe inter te, & ipsum solum: si te audierit, lacratus eris fratrem tuum; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, aut duos, ut in ore duorum, vel trium testimoniis stet omne verbum. Ubi, ut vides, ille, qui corripit fratrem, & postea illum denunciat, vocatur testis; nam ex ore Christi, si unus tecum adhibes, estis duo testes, & si duos, estis tres testes; igitur qui denunciat, est testis, si deponat eo modo, quo debet testis.

Probatur 2. quia nullum jus requirit, denunciatores debere esse personam à teste distinctam; non jus naturæ, aut divinum, ut liquet ex Evang. cit. non jus civile, aut canonicum, cum nullum reperiatur, quod id prescribat, sed potius, quod prescribat oppositum; ut supra. Imò hoc maximè cedit in bonum Reipublicæ, quæ melius gubernatur, & conservatur, si delicta puniantur.

83 Non obstant rationes in oppositum. Non 1. quia inter accusatorem, & denunciatores manifesta est disparitas; nam accusator proficitur suam causam, principaliter punitionem sui inimici intendens, ac proinde generat in Judice aliqualem suspicionem, quod non procedat ex zelo justitiae, sed ex odio: hinc habet in se onus probandi per testes distinctos. Denunciator verò non prosecutus causam propriam, sed communem Reipublicæ, ac proinde non generat in Judice suspicionem de odio, sed presumitur, quod revelet delictum proximi, ut satisfaciat præcepto, & ut pœnam spiritualem, aut corporalem effugiat; hinc Judici relinquit onus probandi.

84 Nec 2. quia ibi, ut patet, est sermo de officiis disparatis, difficultates, & vires diversas pro executione exigentibus; denunciatio autem, & testificatio non sunt hujusmodi, sed subordinata. Potest igitur idem, qui denunciat assumit ut testis, faciendo eum depolare eo modo, quo debet testis.

85 Ex resolutione igitur hujus, & prioris difficultatis concluditur, quod ex vi monitoria teneatur denunciator notorii criminis delinquentem occultissimum revelare, etiam si solus sciat, & non sint alii testes, quibus delictum possit de authore probari, Bord. cit. n. 41. 55. & Dott. cit. n. 74. quia in his casibus denunciator assumitur ut testis, qui proinde non habet in se onus probandi: v. n. 74.

86 Dicta habentur à n. 62. maximè procedentes quod criminis immania, seu exceptuaria, et difficilis probationis, in quibus quidem

etiam testes inhabiles admittuntur, ne delicta impunita remaneant; & sic in perniciem transiunt aliorum. Melphi in præl. crim. v. Testes.

87 Crimina immania numeravimus num. 62. criminis difficilis probationis sunt, quæ solent occulte patrari, verb. gr. furtum, sodomia, adulterium, fornicatio, conjuratio, &c. item quæ noctis tempore committuntur: in his, inquam, admittuntur testes inhabiles, quando aliter veritas haberi non potest. In dubio autem, arbitrio Judicis stat determinare casum, in quo veritas aliter haberi non potest. Ameno pag. 517. ex Sgroi.

Q UÆRES I.

88 An sit premittenda correctio fraternalis, si firmiter emendatio speretur? Et an si sciat quis delinquentem esse emendatum, teneatur eum ex vi monitoriorum denunciare?

89 Certeum est 1. (ut advertit Ameno p. 387. n. 8.) correctionem solum habere locum, quando delictum habet tractum successivum, quatenus pender in futurum, vel quoad aliquem effectum liberum, ut est futurum, quod relinquit onus restitutionis, vel quoad ejusdem delicti continuationem, ut est fornicatio in habituato, aut recidivo: non habere autem locum, si nil relinquat mali liberi in futurum, ut contingit in proximo, qui semel eecidit in fornicationem, proprietatem, furtum, &c. sed se emendavit.

90 Certum est 2. ex n. 612. præmittendam esse correctionem fraternalis in denunciatione paternæ, si correctio profutura speretur, alias minimè, quia correctio fraternalis est de jure naturali, & divino, ex illo Matth. relat. n. 81. unde non debes paternè denunciare fratrem, si speres eum correctione emendandum, & præfertim si emendatum videris; quia tunc lucratus es fratrem tuum.

Hinc non obstante Visitatoris præcepto de denunciandis sibi in visitatione delictis, non potes fratrem denunciare, si videris eum emendatum, aut si probabiliter speres per correctionem fraternalis emendandum, Joan. la Crux 8. præc. art. 2. n. 1.

91 Correctionem non profuturam dignoscet ex circumstantiis, puta si seias, delinquentem esse superbum, vel ab aliis monitum non fuisse emendatum; aut si ex ejus dignitate, & tui inferiori conditione judices eum fore tui correctionem spreturum, &c. sive quidem correctione relicta poteris sine peccato eum, sive paternè, sive judicialiter, denunciare. Ameno cit.

92 Difficultas procedit in denunciatione judiciali: pro qua sententia, quam tanquam communem refert, & sequitur Aret. in præl.

præl. crim. pag. 166. docet, neminem teneri auctorem delicti denunciare, aut contra eum testari, quando per inquisitionem proceditur, ut in monitoriis, etiam si illum sciat cum duobus, aut tribus aliis, non laboret infamia, nec timeatur damnum in futurum, quatenus speratur privata correctione emendandus; imo addit. Aret. tunc non obstat, si Judex pro revelatione urgeat; nam tunc erit quædam species belli utrinque justi, dum Judex justè testimoniū urget, & testis justè negat; quia Judex urget, ut satisfaciat Reipublicæ, quæ expofcit, ut diligens inquisitio fiat, ut sic malefactores timeant, & coercentur, minimè, ut in tali casu revelentur; & testis justè negat, quia jam lucratus est fratrem.

Cui Melphi in *præl. crim. ver. Denunc. in addit. consequenter* subdit: *In denunciatione judiciali quoad peccatum commissum, & jam emendatum, ille tantum tenetur denunciare; cui ex officio competit, qualis est fiscalis, ad quem tanquam ad partem Reipublicæ id spectat, cap. Novit, de jud.*

93 Ubi notat Ameno pag. 387. quod licet, qui denunciaret non præmissa correctione fraterna, quando emendatio speretur, peccarer contra justitiam, & quidem moraliter, cum Tamb. l. 9. Decal. c. 1. §. 4. nu. 9. si delinquens esset persona conditionis gravissimæ, & præfertim si delictum esset occultum, quamvis posset probari per alios testes, quatenus infamaretur proximus sine fructu; denuntiationem tamen esset valida ad processum formandum, quia tunc jura illicitant, non invalidant denunciationem.

94 Resp. allatam sententiam esse veram, quando denunciatio, aut testificatio exigitur, ad reparandum, aut impediendum malum futurum, minimè quando præcipitur in poenam delinquentis, Bonac. in *Bullam Cœns*, disp. 1. g. 12. *punct. 3. n. 15.* Diana part. 9. tralit. 2. ref. 89. & Alerius apud ipsum; sequitur *ex n. 606.*

quia tunc præceptum Superioris non intendit præcisè fratri emendationem, sed etiam principaliter publicam ejus punitionem in bonum publicum, nempe ad aliorum exemplum, coercionem, & securitatem, quod prævalet bono privato famæ fratri: quapropter tunc etiam supposita emendatione fratri, adhuc servatur, quod non infametur proximus sine fructu.

Quam limitationem videtur amplecti ipse Melphi cit. dum inquit: *In judiciali autem denunciatione, se delicta sunt publica, & exceptuaria, correccio charitativa non est necessaria.* Delicta exceptuata esse contra bonum publicum, diximus n. 64. unde consequenter t-

erit, quod etiam non præmissa correctione, imo non obstante emendatione, adhuc sit facienda denunciatio, quando ista præcipitur in punitionem delinquentis, atque inde ob bonum publicum.

95 Clarius ergo: quando Judex intendit solam emendationem, aut satisfactionem partis, facienda est correctio fraterna, si emendatio speretur, juxta illud Matth. 18. *Corripi eum inter te, & ipsum solum:* non enim potest proximus infamari, si non adsit necessitas, & rationabilis causa; & emendatione, aut satisfactione partis habita, jam est satisfactum Superioris intentioni; imo correctio est facienda iterum, atque iterum, prudenti judicio, quamvis interim expiret terminus, Bonac. *tom. 1. disp. 6.* *de denunc. pag. 896. n. 4.* quia terminus edicti non incipit, nisi post adhibitat opportunam correctionem; adeoque differens denunciationem pro facienda opportuna correctione, non est in periculo, ut incurrat censuram per termini expirationem. Edicta enim sunt benignè interpretanda; unde non est credendum, ut Judex velit denunciationem, quandiu emendatio fratri per correctionem speratur: si autem periculum sit in mora, v. g. si fur interim fugeret, statim facienda est denunciatio.

Quod si facta opportuna correctione, emendatio non habeatur, facienda est denunciatio delinquentis, etiam si nulla infamia, accusatio, aut semiplena probatio præcesserit, juxta illud, quod sequitur in Evang. Matth. Quod si non audierit eos, dic Ecclesia: Nam tunc potest Judex denunciationem præcipere ad confundendum delinquentis salutem, aut bono proximi, licet exponatur periculo delinquentis fama; quoniam adeo rationabilis causa. Bonac. cit. n. 2.

96 Quando vero Judex intendit etiam poenam, tum facienda est denunciatio, nulla præmissa correctione, & etiam si delinquens sit emendatus, quando delictum est publicum; imo etiam quando est occultum, & nulla præcessit infamia, accusatio, aut semiplena probatio, si cedat in damnum publicum, fidei, aut innocentis. Bonac. cit. Potestas namque est à Deo destinata, nedum ad emendationem delinquentium, sed etiam ad malorum vindictam: juxta illud Pauli ad Rom. 13. *Vis autem non timere potestatem?* bonum fac, & habebis laudem ex illa, Dei enim minister est tibi in bonum: si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portas; Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit.

97 Posterioris generis sunt denunciations ad edicta Inquisitorum, v. n. 606. Prioris vero generis regulariter sunt denunciations ad edi-

edicta Papæ, & Episcoporum, pro rebus, aut negat, scientem teneri revelare reum, si per fraternalm correctionem speretur emendatio, & periculum non sit in mora, ob rationem traditam n. 62.

100 Resp. adhuc teneri sub censura reum revelare, Bonac. in *Bullam Cœns*, disp. 1. g. 12. *punct. 3. n. 15.* Diana cit. & apud ipsum Alterius: quia finis præcepti nudum est reparatio damni, sed etiam punio publica delinquentis in publicum exemplum: nam Bulla præcipit revelationem, etiam si crimen sit commissum, in quo casu non habet locum reparatio damni, sed punio in bonum publicum.

101 Item præcipitur sub censura revelatione rei de delicto committendo, aut commisso, quantumcumque res sit occulta; per quod confirmantur dicta à n. 62.

102 Idem pariter est dicendum, si quis occidisset, vel percussisset Principem, Patriarcham, Episcopum, Generalem, aut Provincialem, seu in eos conspirasset; tunc, inquam, stante atrocitate facinoris in personas similes dignitatis, posset Judex monitorium edere, quo scientem sub censura cogere ad revelandum reum, quantumcumque res sit occulta, & nullis indicis præcedentibus, aut infamia. Aret. in *præl. crim. pag. 124.* Ratio est, quia motivum præfata Bullæ contra facinora in Cardinales, fuit bonum publicum, &c. quod ibi exprimitur per hæc verba.

Quibus enim præsidio erimus, quibus suspectias afferemus, quos dentique tutabimur, si Templo Dei bases, si clarissima Ecclesia lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro justitia, pro unitate peregrinantur, inultos defrauen-
tive fantorum, receptatorum, vel occultatorum, sive ex renunciatione sibi protinus, vel per interpositam personam, aut literas falla, cognoverit, sive ex scripturis, catu, conatu, concursu, insidiis, aliisque signis, & indicis, qualemcumque scientiam habuerit, vel etiam conficerit, quive horum quidquam intellexerit, quantumcumque res alias occulta sit, quamprimum Rom. Pontifici, si in curia fuerit; si autem, Ordinario loci, vel si Cardinalis ipse Ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo: & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicumque vero etiam non subditus, & omnino exiraneus defecerit, cujuscumque dignitatis fuerit, prædicto sit excommunicationis laqueo innodatus, particeps Majestatis reus infamiam, & omnes penas predictas eo ipso incurrat.

Quæ excommunicatione est ex reservatis Summo Pontifici, excepto mortis articulo: hoc præmissio.

103 Petrus occulè necavit uxorem sine nubendi cum concubina, mutata tamen voluntate nupsit cum alia: Episcopus autem ad partis instantiam monitorium edidit, ut qui sciret authorem talis necis, sub censura revelaret. An illum sciens teneatur eum revelare?

Sciendum est, quod Judex Ecclesiasticus inferior Papa non possit concedere moni-

torum, ex vi cuius sequitur mors, aut mutilatio, quoniam tunc evaderet irregularis ex defectu lenitatis, ut potè cooperator morti alterius: unde in causis criminalibus hujusmodi monitoria solent cum tribus clausulis concedi. 1. ut fidem non faciant, nisi civilitate, 2. ad defensionem tantum, 3. quoad interesse. Tancr. tom. 5. tract. 4. q. 19. n. 2.

104 Resp. cum Tancr. cit. vel enim Petrus est emendatus, quatenus relicto jam amore concubinæ, quietè vivit cum nova uxore, vel non; si primum, non est revelandus; quia ex probatis n. 94. & 96. delinquens emendatus non est denunciandus, quando monitorium denunciationem præcipit in emendationem, & reparationem damni futuri, non in punitionem, ut in casu.

Si secundum, est revelandus, quia perduante pravo amore, delictum habet effectum pendente in futurum, nempe periculum necis novæ uxoris, & peccati mortalitatis, ac iuris sacramenti, si mortua nova uxore concubinam ducat; quoniam habetur cum ea impedimentum criminis perseverans in futurum.

105 Nec ex tali revelatione facta Superiori Ecclesiastico, sequitur poena mortis rei, quod posset obstat; nam Superior Ecclesiasticus ea revelatione tantum utitur ad prefatum malum reparandum, non potest autem eam revelationem Judici sæculari tradere, quia sic evaderet irregularis, quatenus cooperaretur quasi testis in causa sanguinis; quæ namque major cooperatio in causa sanguinis, quam tradere Judici sæculari revelationem delinquentis, quæ incipiat probare auctorem deicti?

QUÆRES IV.

106 Quando quis vi monitorii teneatur revelare scripturas?

Proximus quæsitum perlucidè distinguit Diana p. 9. tr. 8. ref. 48. ex Sayro, Raynaldo, & aliis, ex quibus breviter.

107 Resp. regulam generalem esse, ut tunc teneatur quis ex vi monitorii scripturas tradere, aut revelare, quando earum detentio, aut occultatio est mortalitatis; v. n. 32. qualis non est, quando grave damnum timet, quod præferri debeat damno alterius, quod ex non revelatione consequitur. Hinc

108 5. Si instrumenta sint publica, quæ scilicet continent acta causæ in judicio, nempe interrogations, responsiones, confessiones, & tenetur ea reus tradere, & testis revelare, quia spectant ad publicam justitiam administrandam.

QUÆRES V.

112 An habens transumptum, teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda scriptura?

Resp. non teneri, Bonac. tom. I. disp. 6. de denunc. pag. 895. n. 8. & apud ipsum Suar. & Filliuc. quia monitorium intelligitur de scriptura illa, quæ faciat fidem; at sumplex transumptum, non authenticum, non facit fidem.

QUÆRES VI.

QUÆRES VI.

113 An teneatur reus ex vi monitorii reddere auctori scripturam propriam, ex qua sibi prudenter timet notabile damnum?

Certum est, nomine damni hoc non venire amissionem litis, & expoliationem bonorum, circa quæ auctor habet jus, & pro quibus suam inquirebat scripturam: quia si ex vi scripturæ restitutæ auctor obtinet à judice justam sententiam; qua reus aliquibus spoliatur bonis, tunc reus non dicitur pati, sed resarcire damnum, quod revera, licet bona fide, inferebat auctor, ejus retinendo bona: unde nomine damni hic venit amissio boni, in quod reus habet jus. Diana p. 9. tr. 8. ref. 48. in fine.

Bona, in quæ homo pati potest damnum, ex n. 39. sunt quatuor, animæ videlicet, corporis, famæ, & substantiæ corporalis; quæ bona ita se habent, ut unum sit altioris ordinis alio, uti gradatim ponuntur, bonum autem altioris ordinis præferri debet bono inferioris ordinis, & sic bonum animæ, & vitæ, seu membrorum, præferri debet bono famæ, & bonum famæ bonis temporalibus.

114 Resp. 1. qui scripturam detinet, si eam possidet mala fide, quatenus eam abstulit, tenetur eam reddere, cum æquali suo damno, aut paulo majori, minimè cum longè majori, Tamb. l. 9. Decal. c. 3. §. 3. à n. 19. & apud ipsum Molina, Lessius, Azor. Val. Navar. Bonac. Ratio primæ partis est, quia in æquali damno potior est ratio innocentis; tum quia injusta actio obligat ab amovendum damnum ab innocentie, & ad ponendam æqualitatem, unde vita tua vita, fama tua fama, bona tuis bonis sum redimenda; idque etiam, si paulo majus esset damnum, quod timetur; quia parum pro nihilo reputatur.

Nec dicas, longè magis valere propriam vitam, aut famam, quam vitam, aut famam alterius; quoniam hoc est verum, cæteris paribus, quando scilicet uterque est innocens, ut dicam modò n. 116. minimè quando tu es injustus: tunc namque longè magis est habenda vita, aut fama innocentis, quam nocentis.

Eadem ratione tenetur ad resarcienda omnia damna, & interesse, quæ sunt vera, etiam ante monitorium.

Ratio secundæ partis est, quia justitia commutativa nil aliud vult, nisi ponere æqualitatem, & tu non teneris, nisi ad æquale, adēque tunc excusaberis ob impotentiam ponendi æqualitatem; unde si ex traditione scriptura sequatur infamia, ad eam non teneris, si damnum alterius sit in bonis temporalibus, quia

Examen Ecclesiast.

jactura boni superioris ordinis est longè major jactura boni inferioris. Diana p. 9. tr. 8. ref. 49. in fine. Pariter neque teneris, si damnum tuum sit circa bona ejusdem ordinis: sed notabiliter majus: puta si damnum alterius sit tristitia aureorum, & tuum quinquaginta.

115 Si autem potes tuum damnum, nempe tuam infamiam evitare, restituendo scripturam medio prudenti Confessario, aut amico occulto, omnino teneris.

116 Resp. 1. qui scripturam detinet, si eam possidet bona fide, non tenetur eam reddere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno alterius. Diana in sum. ver. Testis n. 6. Busemb. lib. 4. de statibus c. 3. dub. 6. n. 1. Tamb. cit. n. 24. & alii apud ipsum. Quia cum laesio non fuerit culpabilis; restitutio non debet te obligare cum notabili tuo detimento, quoniam lumen rationis dictat, mitius esse agendum cum laudente sine culpa gravi. Hinc qui ex officio, v. g. medici, dum mendetur, vulnerat, tenetur ex justitia damnum reparare; non tamen cum tanto rigore, quanto teneatur ille, qui culpa vulneravit.

117 Si vero possit suum notabile damnum evitare, restituendo per se, aut medio amico gravi, & occulto, vel medio prudenti Confessario, tenetur id facere, quando advertit, non solum ex charitate, ut vult Busemb. cit. cum aliis (qui proinde, si id non faciat, excusat illum ad compensanda damna inde sequentia) sed etiam ex justitia. Tamb. cit. n. 8. ibid. c. 1. §. 9. n. 6. & c. 2. §. 1. n. 7. cum aliis; quia justitia non solum præcipit, ne quis det causam damni; verum etiam ut eam tollat, si ab eodem sit posita: ad eamdem namque virtutem spectat, malum sibi oppositum non ponere, & tollere, si illud ab eodem subiecto, in quo est virtus, positum est. Hinc (ait Tamb.) si inculpatè dedisti venenum, incendiisti segement, sed adhuc venenum, & incendium vident, quis te non obligabit ad ea removenda, si potes, etiam cum aliquo tuo, non magnō incommodo? Licet enim, si tertius aliquis possit, non teneatur, nisi ex charitate; tu tamen, qui re ipsa, esto sine culpa, causam damni dedisti, majorem contrahis obligationem, quæ major obligatio explicari non potest, nisi dicatur esse ex justitia.

118 Ex quo sequitur, quod ille, qui scripturam bona fide detinet, si possit, accedente notitia, damna reparare, & restituere sine suo notabili detimento, teneatur sub mortali, & ex justitia id facere, etiam cum aliquo suo non magnō incommodo: quod si non faciat, teneatur ad omnia' damna, quæ sequentur post advertentiam, non vero ad ea, quæ antea

Kk se-

§ 14. Examen Confessariorum. Tom. II. Pars I.

secuta fuerint. Tamb. cit. Ratio utriusque est, quia pro primis in nulla fuit culpa, pro secundis vero, dum advertit, quia potuit & noluit damna impedire, gravem culpam commisit contra justitiam ex re accepta; incepit enim esse injustus detactor.

Q U A E R E S VII.

119 An sciens furem, aut detineat scripturam, promulgato jam monitorio, teneatur ad revelandum cum suo notabili damno, minori prereali dote, alia vero decem solum ad pomparam, ita exposcente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cuidam suo coniuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate, ut in effetu per publicum instrumentum, & Notarium, declaraverunt post quatuor annos prefati Paulus, & Catharina conjuges. His autem defunctis: heres Pauli post annos 40. exposcit in iudicio à filio herede Petri alia decem millia aurea ex vi contractualis dotalitii de 30. millibus aureis; & quia ex iis, qui predilectam conventionem sciebant, plures sunt defuncti: & alii nolunt sponte testari, heres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent: at quoniam, qui sciunt, sunt coniuncti in primo, & secundo gradu cum herede Pauli, ideo queritur, An hi teneantur ad revelandum?

120 Secunda pars, videlicet, quod sciens si possit damnum vitare, etiam cum sui non magno incommodo, teneatur sub mortali ad revelandum, non tamen ad restituenda damna inde sequentia, probatur, quia sciens non teneatur ad revelandum ex justitia commutativa; quia est radix, & otio oneris restituendi; sed solum ex virtute charitatis, & obedientiae ratione monitorii. Idem dico de teste juridice interrogato, si potens respondere, taceat veritatem, ex qua proximo damna sequantur; quia pariter non tenetur ad veritatem manifestandam ex vi justitiae commutativa, nempe ex contractu vel quasi contractu, seu ex officio: sed ex vi charitatis, & justitiae legalis, quia onus restitutio non parunt. Hanc sententiam tenent Dian. p. 3. tr. 5. ref. 54. p. 5. tr. 13. ref. 68. Raynaudus de monit. p. 1. c. 3. q. 24. Tamb. l. 8. Decal. tr. 4. c. 2. §. 6. n. 11. & alii contra Avil. Aragon. & alios apud Dian. cit. qui volunt, tam scient ex vi monitorii, quam testem legitimè interrogatum, teneri ad manifestandam veritatem, si possit sine suo notabili damno, sub onere restituendi damna inde sequentia.

Q U A E R E S VIII.

121 Vir nobilis, cum reperiretur domi Petri ad eum invisendum, comperit eum habere quasdam scripturas Pauli, quatenus Petrus, ob urbanitatem, rem coram ipso trattavit cum suo Procuratore. An teneatur eas revelare ex vi monitorii?

R Esp. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 18. non teneri, ob dicta n. 56. sed ratione infamiae, quia ipsi sequeretur: nam haberetur ut infidelis, & infamis, ita ut omnes, qui scirent, ejus amicitiam recusarent. Tum quia jactura honoris, nedium viro nobili, verum etiam honesto est vita ipsa gravior, & metus honoris amittendi cadit in virum constantem. Ita Barbatius, &

Gabr. apud Tancr. cit. Hinc Diana nu. 114. cit. excusat à revelatione scripturæ, quando ex ea infamia sequitur.

Q U A E R E S IX.

122 Petrus anno 1650. dedit in uxorem suam filiam Catharinam Paulo cum dote viginti milium aureorum, in contractuali autem fuerunt apposita trivagia millia aurea, facta tamen inter ipsos pacto, & conventione verbali, ut viginti millia sint pro reali dote, alia vero decem solum ad pomparam,

ita exposcente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cuidam suo coniuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate, ut in effetu per publicum instrumentum,

& Notarium, declaraverunt post quatuor annos prefati Paulus, & Catharina conjuges. His autem defunctis: heres Pauli post annos 40. exposcit in iudicio à filio herede Petri alia decem millia aurea ex vi contractualis dotalitii de 30. millibus aureis; & quia ex iis, qui predilectam conventionem sciebant, plures sunt defuncti: & alii nolunt sponte testari, heres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent: at quoniam, qui sciunt, sunt coniuncti in primo, & secundo gradu cum herede Pauli, ideo queritur, An hi teneantur ad revelandum?

123 R Esp. teneri sub mortali & censura ad revelandum. Ratio est, quia ex una parte adest sententia probabilis obligans hujusmodi personas privilegiatas ad denuntiandum, & testificandum in aliorum defectum, de qua n. 43. ex alia parte Doctores sententia excusantis, n. 40. relati, expressè loquuntur, quando ex revelatione sequitur notabile damnum, aut infamia ipsi revelando; quod natura non patitur, in quantum communio sanguinis facit, ut mala sint ipsis coniunctis communia, & unus sine alio laedi non possit. In casu autem nostro, nec damnum, nec infamia sequitur ipsi coniuncto ex revelatione: non damnum, quia ipse heres auctor pro decem millibus aureis nullum in re habet jus ad recentitatem summam, ut ipsimet ejus coniuncti sciunt; nec infamia, quia ipse actor, dum in iudicio agit pro decem millibus aureis, non presumuntur malus, sed agens ex ignorantia juris partis, & errore facti, quo putat habere jus ad prefatam summam ex vi primi contractus dotalis: quoniam ex jure delictum non est presumendum.

Cum igitur in allato casu nullum damnum, aut infamia sequatur ex revelatione, nullo pacto predicti coniuncti sunt ex ratione consanguinitatis à revelatione excusandi.

124 Confirmatur; quia independenter à monitorio ex communione Theologorum teneatur quis ex charitate sub culpa mortali non

ma-

De Denunc. ad Mnit. &c. Cap. II.

515

manifestantis, ad veritatem revelandam, & ad monendum ignorantem de errore, ex quo sequitur laesio innocentis, quando ex tali revelatione non sequitur ipsi notabile damnum; adeoque cum ex exposito casu monitio, & revelatione in nullius damnum cedant, sed in defensionem innocentis, atque ad ejus mala vitanda, tenentur praefati consanguinei sub mortali & censura ad revelandum.

Q U A E R E S X.

125 Concubina surripuit quamdam gemmam à suo amico, qui proinde monitorium obtinuit: An concubina teneatur restituere, aut revelare ex vi monitorii?

R Esp. non teneri, si diligatur ab amico stricto amore. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 17. qui n. 7. huc habet:

Quoties tantus est amor inter amicos, etiam si sit turpis, ut prudenter attentis omnibus circumstantiis presumi possit, quid amicus nollet includere alium in edito; tunc non tenetur revelare ex vi editi: quia hoc obligatio revelandi aut restituendi non processit ex eo, quod licet fieri deberet, sed ex eo, quod ille, qui petierit monitorium, intendit, & vult circa hos dirigere monitorium, & Judex ad partis requisitionem ferens monitorium non intendit alios obligare ultra eos, quos intendit includere pars; ergo quories pars non vult amicum includere, sive hoc faciat ob illicitum amorem, sive ob licitum, ille non obligabit monitorio, cum tale editum ad eum non dirigatur.

126 Peccavit igitur mortaliter surripiendo, & pariter retinendo, si amicus rationabiliter presumatur invitus; at non incurrit censuram non restituendo. Imò si circumstantiae sint tales, & amicitia sit tam acta, ut concubina ob verecundiam non petierit, rationabiliter tamen presumat, amicum non esse invitum quoad substantiam, sed solum quoad modum, quatenus surripuerit; tunc neque peccaret mortaliter, quia non esset injusta detentrix: nam non commisisset furtum, cum furtum sit ablatio rei invito rationabiliter domino.

127 Idem est dicendum de ipsa sciente in ordine ad revelandum.

128 Suadetur: Monitorium non ligat filium, uxorem, patrem, matrem, aut fratrem surripientes ultra causas licitos, nisi constet de voluntate ferentis, seu petentis monitorium. Bonac. tom. 1. pag. 891. disp. 6. de denunc. p. 1. n. 1. & 2. & non alia ratione, nisi quia cum monitorium concedatur in gratiam petentis, Judge ligare non intendit, nisi quos ipsa pars petens intendit, circumstantiis autem attentis naturæ, & carnis, licet displaceat alicui, quod sit furatus ab uxore, &c. non

potest tamen rationabiliter presumi, quod ille velit, & intendat uxorem, filium, & tam arctè carne conjunctos affici punitione tam gravi, quanta est excommunicatio major, nisi de ejus intentione constet, puta si eos faciat in monitorio exprimere, aut apponatur particula, nullo excepto.

Ita in re nostra praefumi non potest, quod amicus intendat, & velit, tam arcta amicitia conjunctum excommunicatione affici, nam magnus amor idem operatur, quod sanguinis conjunctio. Abbas in cap. Requisit. de restam. Imò arcta amicitia superat parentum affectionem. Bart. in l. alim. §. 1. ff. de alim. & cibar. legat. apud Tancr. cit. n. 4.

129 In dubio vero de intentione petentis, monitorio teneri, docet Raynaudus apud Tancr. cit. & Bonac. cit. quia constat de pracepto.

Q U A E R E S XI.

130 An scientes concubinam Clerici possidere ejus bona ab eo donata in remuneracionem servitorum, in iudicio tamen non probatorum, teneantur revelare ex vi monitorii de revelandis possessoribus bonorum Clerici?

R Esp. non teneri, Tancr. cit. q. 15. quia concubina retinet bona Clerici sibi donata in remuneracionem servitorum verè praestitorum, etiam si non sunt in iudicio probata, ea retinet sine peccato mortali, & iusto, titulo donationis remuneratoria; igitur id scientes non tenentur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandum inustum detentorem: v. n. 32.

131 Dices: in l. de donat. inter vir. & ux. ex Barb. apud Tancr. cit. licet Clerici possint sive concubinae donare ob servitia praestita, ipsa tamen non potest ea retinere ante probationem servitorum in iudicio factam, igitur, qui id sciunt, ex vi monitorii revelare teneantur.

R Esp. Tancr. cit. ex Molina, textum loqui de donationibus merè gratuitis, minimè de iis que sunt ob servitia realiter praestita. Tum quia ex Cabedo, talis probatio obsequiorum non requiritur pro foro interno, sed pro externo, propter presumptionem, quod donata concubinae videantur donata non ob realia obsequia, sed ob turpem amorem.

Q U A E R E S XII.

132 Petrus donavit Paulo absenti centum, ad quem misit nuncium, aut epistolam, ut talem donationem inimaret; antequam autem nuncius, aut epistola pervenerit, mortuus est donator: hinc ejus heredes omnia ejusdem bona occultaverunt, & quia Petrus donatarius interim nuncium donationis recepit, monitorium obtinuit ut reveletur, qui bona Pauli detinent: An qui scit hare-

kk 2 des